

Dnro ORK/452/2022

Oikeusrekisterikeskus
ylivohtaja Jussi Kivinen

Eduskunta
Lakivaliokunta

Viite: VNS 13/2022 vp

Oikeusrekisterikeskuksen asiantuntijalausunto

Lakivaliokunta on pyytänyt Oikeusrekisterikeskukselta asiantuntijalausuntoa koskien valtioneuvoston selontekoa oikeushoidosta.

1. Oikeusrekisterikeskuksen tehtävä

Oikeusrekisterikeskuksen (jatkossa ORK) tehtävänä on vastata oikeusministeriön hallinnonalan keskeisten rekistereiden rekisterinpidosta ja tiedonhallinnasta sekä varallisuusrangaistusten täytäntöönpanosta. Oikeushoidon viranomaistehtävien lisäksi ORK vastaa oikeushallinnon IT-palvelukeskuksena hallinnonalan tietojärjestelmien kehittämisestä ja ylläpidosta yhteistyössä virastojen kanssa.

2. Oikeusrekisteripalvelut

ORK:lla on rekisterinpidossa tietovarantoja ja rekistereitä, joilla on merkittävä rooli oikeushoidossa sekä laajemmin yhteiskunnassa. Hallinnon digitalisaation edistämisen ohjelman tavoitteet yhdistettynä kansalaisten, yritysten ja yhteisöjen kasvaville vaatimuksille hallinnon asiointille muodostavat viitekehyksen ORK:n toiminnan kehittämiseksi.

2.1 ORK osana hallinnon palveluketjua

ORK:n tehtävänä on tuottaa omassa rekisterinpidossaan olevien tietovarantojen avulla tietoa oikeushoidon prosesseihin sekä luoda lisäarvoa oikeushallinnon asiakkaiden palveluketjuun. ORK:n rekisteritietoja käytetään entistä enemmän osana yhteiskunnan päätöksentekoa, niin viranomaistoiminnassa kuin yksityiselläkin sektorilla. Olemassa olevaa tietoa tullaan käyttämään entistä enemmän henkilöiden soveltuvuusarvioita tehtäessä sekä arvioitaessa henkilön luotettavuutta tai kykyä suoriutua maksuvelvoitteistaan.

Sähköisten palveluiden lisääntyminen ja yhteiskunnan digitalisaatio edellyttävät jatkuvaa toiminnan kehittämistä. Ne myös luovat uusia osaamisvaatimuksia rekisterinpitäjälle. Automaation lisääntyessä työtehtävät painottuvat jatkossa enemmän asiantuntijatehtäviin.

Postiosoite

PL 157
13101 Hämeenlinna

Käyntiosoite

Wetterhoffinkatu 2
13100 Hämeenlinna

Puhelin

029 56 65631

Sähköposti ja kotisivut

oikeusrekisterikeskus@om.fi
www.oikeusrekisterikeskus.fi

Oikeusrekisterikeskus
ylivohtaja Jussi Kivinen

2.2 EU-tiedonvaihto lisääntyy

ORK:n toiminta kansainvälistyy, ja erityisesti EU-tason yhteistyö on lisääntynyt viime vuosina. ORK on nimetty toimivaltaiseksi viranomaiseksi rikosrekisteritietojen EU-tiedonvaihdon osalta, ja EU-tiedonvaihto on kehittynyt vuodesta 2012 lukien nopeaa vauhtia. Rikosrekisteritietojen vaihto tulee edelleen lisääntymään, kun kolmansien maiden kansalaisten tunnistetietoja sisältävä ns. ECRIS TCN-asetukseen¹ perustuva keskusrekisteri ja samalla ns. yhteentoimivuusasetusten² mukaiset tekniset komponentit otetaan kaikkien jäsenmaiden käyttöön. Jatkossa ORK:n rekisteripito ja tiedonvaihto vaikuttavat osaltaan unionin sisäiseen turvallisuuteen sekä Schengen-alueen ulkorajojen hallintaan.

Tiedonvaihdon kehittyminen, EU-tiedonvaihdon lisääntyminen ja viraston uudenlaiset tiedonvaihdon tehtävät haastavat ORK:n oikeusrekisteripalveluita. Jotta ORK jatkossakin selviää tehtävistään, tulee varmistaa tietojärjestelmähankkeiden ja järjestelmäkehityksen riittävä rahoitus sekä asiantuntijaresurssit.

3. ORK:n täytäntöönpanotehtävät

ORK huolehtii sakkorangaistusten, menettämisseuraamusten, hallinnollisten maksujen ja muiden valtion saatavien täytäntöönpanosta. ORK:n perittäväksi tuli vuonna 2021 yhteensä n. 565 000 asiaa. Perittäviä tuloja kertyy vuosittain 110–130 milj. euroa.

3.1 EU-maiden välinen täytäntöönpanoyhteistyö lisääntyy ja vaatii jatkossa erityisosaamista sekä lisäresurssointia

EU-maiden välistä rikosprosessiin liittyvää yhteistyötä tehostettiin vuonna 2020 joulukuussa voimaan tulleella jäädyttämis- ja konfiskaatioasetuksella (EU 2018/1805). ORK:lla on keskeinen rooli asetuksen soveltamisessa: ORK on määriteltä asetuksessa päätöksen antavaksi viranomaiseksi ja täytäntöönpanoviranomaiseksi menetetyksi tuomitsemista koskevissa päätöksissä.

ORK vastaanottaa toisista jäsenmaista Suomeen täytäntöönpanotavaksi saapuvat päätökset ja tekee päätökset niiden täytäntöönpanosta. Lisäksi ORK lähettää Suomessa määrätty asetuksessa tarkoitetut päätökset täytäntöönpanotavaksi toisiin jäsenmaihiin.

Asetuksen mukaiseen rajat ylittävään täytäntöönpanoyhteistyöhön liittyvät asiat ovat usein monimutkaisia ja haastavia. Yhä useammalla rikosasialla on kansainvälinen ulottuvuus. Vain tehokkaalla kansainvälisellä yhteistyöllä pystytään varmistamaan, että rikoshyötyä saadaan pois rikosentekijöiltä riippumatta siitä, missä rikollisen toiminnan kautta saadut varat tai omaisuus sijaitsevat.

¹ (EU) 816/2019

² (EU) 817/2019 ja (EU) 818/2019

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Sähköposti ja kotisivut
PL 157 13101 Hämeenlinna	Wetterhoffinkatu 2 13100 Hämeenlinna	029 56 65631	oikeusrekisterikeskus@om.fi www.oikeusrekisterikeskus.fi

Oikeusrekisterikeskus
ylivohtaja Jussi Kivinen

3.2 Rangaistusluonteisia hallinnollisia seuraamusmaksuja säädetään yhä enemmän, ja niillä korvataan aiemmin rikosprosessiin päätyneitä asioita

Kehitystrendinä täytäntöönpanonsäädösten osalta viime vuosina on ollut, että rangaistusluonteisia hallinnollisia seuraamusmaksuja säädetään enemmän. Useat seuraamusmaksut pohjautuvat EU-sääntelyyn, mutta myös kansallisiin tarpeisiin käytetään rikosoikeudellisia seuraamuksia kevyemmiksi arvioituja hallinnollisia sanktioita erinäisten laissa säädettyjen velvollisuuksien rikkomisesta.

ORK:lle on viimeisen kahden vuoden aikana säädetty yhteensä 14 uutta hallinnollista seuraamus- tai rikemaksua täytäntöönpantavaksi. Valmisteilla oleva EU-sääntely tulee edelleen lisäämään ORK:n täytäntöönpanotehtäviä ja tuomaan virastolle uudenlaisia rooleja täytäntöönpanoviranomaisena.

Täytäntöönpanotehtävät pyritään automatisoimaan mahdollisimman pitkälle, mutta resursointi uusien seuraamusten täytäntöönpanon varmistamiseksi on tarpeen. Keskeistä on turvata riittävät resurssit koko oikeushoidossa jokaisen prosessiketjun osalta aina täytäntöönpanovaiheeseen asti.

4. Oikeushoidon digitalisaatio ja ICT-palvelut

Oikeusrekisterikeskus (ORK) vastaa nykyään suurelta osin oikeushoidon yhtenäisen teknologian keskitetystä kehittämisestä ja toimii hallinnonalan edustajana Valtorin palveluiden yhteensovittamisessa. Viime vuosina oikeushoidossa on otettu käyttöön runsaasti uutta teknologiaa ja digipalveluita, mutta hallinnonalalla on edelleen paljon digikehitysvetkaa.

Digisiirtymän tärkeyttä tukevat oikeushallinnon työn tietointensiivisyys ja prosesseihin välttämättömästi liittyvä tiedonvaihto eri toimijoiden välillä kansallisesti ja EU-tasolla. Digitalisaation tulee olla kiinteä osa oikeushoidon ketjua, jossa tietovirrat ovat sujuvia.

Teknologia- ja toimintatapauudistusten myötä osa asioista etenee prosesseissa sähköisesti, mutta manuaalisia työvaiheita on jäljellä vielä paljon. Järjestelmien yhteensopivuus on tärkeää myös hallinnonalan rajat ylittävissä toiminnassa. Sähköistä tiedonvaihtoa hidastaa se, että tietojärjestelmät eivät vielä ole keskenään yhteensopivia. Tilanteen parantamiseksi ORK on aloittanut järjestelmäarkkitehtuurin tiukemman ohjauksen ja yhtenäistämisen sekä käynnistänyt hallinnonalan tietäjäkitehtuurin kehitysohjelman.

Tekoälyyn, automaatioon ja pilvipalveluihin liittyvä potentiaali on oikeushallinnon toiminnan kehittämisessä mittava. Erityisesti usein toistuvien ja määrämuotoisten tehtävien automatisointi vapauttaisi oikeushallinnon henkilöstöä tehtäviin, joilla tuotetaan enemmän lisäarvoa yhteiskunnalle. Automatisoitavia toimintoja on tunnistettu muun muassa asiakaspalveluissa sekä täytäntöönpano- ja perintäprosesseissa.

Postiosoite

PL 157
13101 Hämeenlinna

Käyntiosoite

Wetterhoffinkatu 2
13100 Hämeenlinna

Puhelin

029 56 65631

Sähköposti ja kotisivut

oikeusrekisterikeskus@om.fi
www.oikeusrekisterikeskus.fi

Oikeusrekisterikeskus
ylivohtaja Jussi Kivinen

Oikeudenhoidon sisäisten tietojärjestelmien lisäksi hallinnonalalla on kehitetty erilaisia sähköisiä asiointipalveluita kansalaisille, viranomaisille ja muille sidosryhmille. Palvelujen löydettävyyttä, käytettävyyttä ja saavutettavuutta tulee kehittää toiminnan sujuvoittamiseksi ja palvelujen saatavuuden varmistamiseksi. Asiakas- tarpeiden kartoittamiseen sekä digitaalisten palveluiden käytettävyyteen ja asiak- kaalle tarjottavaan tukeen on tarve panostaa tulevaisuudessa. Nykyisellään usein fyysisen, puhelimitse tai sähköpostitse tapahtuvan palvelun ohjaaminen sähköisiin asiointikanaviin tulee tehostamaan asiakaspalveluprosesseja.

Järjestelmien tulee mahdollistaa tiedon turvallinen sähköinen käsittely, etenemisen seurattavuus, elinkaaren hallinta, säilyttäminen sekä luotettava ja mahdollisimman automatisoitu tilastointi ja raportointi. Digitalisaation, sähköistettävien toimintojen, sähköisen asiointin ja automaation lisäämistä on jatkettava. Myös automaattisen päätöksenteon mahdollisuuksia on tutkittava. Hallinnonalalle on turvattava riittävät taloudelliset voimavarat digitalisaatiokehityksen jatkamiseksi ja edelleen kiihdyttä- miseksi.

Kyberturvallisuustilanteen nopea muutos ja siihen liittyvän varautumisen tarve on lisännyt panostusta turvallisuuteen koko hallinnonalalla. Hallinnonalalla käsitellään laajasti salassa pidettävää ja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvaa tietoa. Kyber- turvallisuuden ja varautumisen osalta tilanne ei ole muuttunut vaan sen osalta tu- lee edelleen jatkaa työtä ja varmistaa riittävä resursointi.

Postiosoite

PL 157
13101 Hämeenlinna

Käyntiosoite

Wetterhoffinkatu 2
13100 Hämeenlinna

Puhelin

029 56 65631

Sähköposti ja kotisivut

oikeusrekisterikeskus@om.fi
www.oikeusrekisterikeskus.fi